

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen
Mevrouw drs. C.J. Schouten
Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Mevrouw ir. C.E.G. van Gennip
Postbus 90801
2509 LV Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 2 april 2024

betreft Vragen n.a.v. brieven over de Commissie sociaal minimum en het programma VIM

ons kenmerk 173529U

Geachte mevrouw Schouten en mevrouw Van Gennip,

De leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid hebben met belangstelling kennisgenomen van de brieven over de rapporten van de Commissie sociaal minimum en de brief over het programma Vereenvoudiging inkomensondersteuning voor mensen (VIM)¹. De leden van de fracties van **BBB**, **GroenLinks-PvdA** (mede namens **SP** en **OPNL**), **D66**, **SP** en **PvdD** en **OPNL** gezamenlijk en het lid van de fractie van **50PLUS** hebben naar aanleiding hiervan de volgende opmerkingen en vragen.

Opmerkingen en vragen van de leden van de BBB-fractie

Uit het programma VIM en het rapport van de Commissie sociaal minimum komt volgens de leden van de **BBB**-fractie het volgende beeld naar voren: Zes ministers en twee staatssecretarissen hebben d.d. 8 december 2023 een afschrift van de brief aan de Tweede Kamer over de start van het programma Vereenvoudiging inkomensondersteuning voor mensen en de knelpunten die het programma gaat oppakken, naar de Eerste Kamer gestuurd.

Gesteld wordt dat het stelsel van inkomensondersteuning erg complex is door de veelheid van regelingen, verschillende uitvoerders en ingewikkelde voorwaarden. Van de regering zijn hierbij de ministeries van SZW, FIN, VWS, OCW en BZK betrokken en van de uitvoeringsorganisaties UWV, SVB, DUO, Belastingdienst, Dienst Toeslagen en de gemeenten. Voor het eenvoudiger maken van het stelsel van inkomensondersteuning, bestaanszekerheid, arbeidsparticipatie, zekerheden over rechten, plichten en inkomen, heeft de regering het domeinoverstijgende programma *Vereenvoudiging Inkomensondersteuning voor Mensen* (VIM) aangekondigd.

In het rapport *Een zeker bestaan* van de Commissie sociaal minimum wordt inkomensondersteuning beschreven als een doolhof van landelijke en lokale regelingen en verschillende uitvoerders, waarin

¹ Kamerstukken I 2022-2023, 36200 XV, S, Kamerstukken I 2023-2024, 36410 XV, A, B en H.

datum 2 april 2024

ons kenmerk 173529U

blad 2

veel mensen verdwalen. Ook in de *interdepartementale beleidsonderzoeken (IBO's) Toeslagen en vereenvoudiging sociale zekerheid* wordt gewezen op de complexiteit en onvoorspelbaarheid van het stelsel voor mensen waarbij een lange termijn perspectief noodzakelijk is.

Ook de arbeidsparticipatie is een aandachtspunt daar waar het gaat om mensen die onzekerheid ervaren die meer zouden willen werken en dan niet weten of zij er dan financieel voldoende op vooruit (denken te) gaan. Dit is met name van groot belang voor mensen die parttime werken, zoals in de zorg, de kinderopvang en het onderwijs, die afwegen een dag meer te gaan werken en dan meer gekort worden op hun uitkeringen.

1.5 miljoen mensen zijn afhankelijk van drie of meer inkomensregelingen. In de *Staat van de Uitvoering* (2022)² wordt aangegeven dat de complexiteit van wetgeving en de stapeling van nieuw beleid met afstand het grootste knelpunt voor burgers zijn. Dat was ook de conclusie van de *Tijdelijke commissie Uitvoeringsorganisaties* in het rapport *Klem tussen balie en beleid* (2021)³. Conclusie is dat de regering een doolhof heeft gecreëerd waar 1.5 miljoen mensen niet meer uit komen. Het doel van een doolhof is nu juist dat mensen er wel (bij voorkeur snel) uitkomen.

De regering legt de bal bij een volgende regering, waarbij het belangrijk is dat er in onderlinge samenhang wordt gekeken naar daadwerkelijke vereenvoudiging. Het programma VIM is een grote opgave. Volgende kabinetten (meervoud!) kunnen sturing geven aan de scenario's en de scenario's wegen.

De *Commissie sociaal minimum* heeft d.d. 30 juni 2023 een rapport uitgebracht met de titel *Een zeker bestaan: naar een toekomstbestendig stelsel van het sociaal minimum*. De landelijk regelingen omvatten minimumuitkering, zorgtoeslag, huurtoeslag, kinderbijslag, kindgebonden budget en (tijdelijk) energietoeslag. Verder hebben gemeenten tal van lokale regelingen die per gemeente weer verschillen. Volgens de Commissie sociaal minimum komen alleenstaande en stellen zonder kinderen bijna € 100 tot € 200 per maand tekort. Een paar met een of meerdere kinderen kan te maken krijgen met een tekort van € 500 per maand. Het laat zich raden dat financiële bestaansonzekerheid kan leiden tot persoonlijke problemen, lichamelijke en mentale klachten, het vergroot de kans op eenzaamheid, een meer teruggetrokken leven en dus minder meedoen in de maatschappij, minder kansen voor kinderen en kinderen die zonder ontbijt naar school gaan. Als gevolg hiervan zullen de kosten van de zorg en jeugdzorg aanmerkelijk toenemen.

De leden van de **BBB**-fractie hebben de volgende vragen:

1. U geeft aan met VIM te werken aan een structureel toekomstperspectief waarbij komende regeringen (meervoud!) het stelsel van inkomensondersteuning voor (nu) 1.5 miljoen mensen zullen gaan vereenvoudigen. Kan de regering dan wel kunnen achtereenvolgende regeringen de garantie bieden dat de ministeries van SZW, FIN, VWS, OCW en BZK de uitvoeringsorganisaties UWV, SVB, DUO, Belastingdienst, Dienst Toeslagen en de gemeenten (VNG en Divosa) er echt gaan uitkomen? Dat het doolhof tussen balie en beleid wordt ontmanteld? En zo nee, welk alternatief plan de regering dan heeft?"

² Kamerstukken I 2022-2023, 31731, L.

³ Kamerstukken II 2020-2021, 35387, 2.

datum 2 april 2024

ons kenmerk 173529U

blad 3

2. Hoe heeft u deze transitie voor ogen, welk ministerie wordt eindverantwoordelijk, welke uitvoeringsorganisatie gaat leidend worden? Wat is het tijdpad, de impact op ICT systemen, wetten, personeel, etc? Of is het VIM "slechts" een visionair stuk zonder concrete planning dat bij achtereenvolgende kabinetten zomaar weer kan sneuvelen en hoe ziet u de invulling van het zo vroegtijdig mogelijk informeren van de Eerste Kamer?
3. De vraag is of het ontrafelen van de gordiaanse knoop de oplossing is. Te meer daar dit een lange termijn perspectief is met nog tal van risico's. Ziet u een oplossingsvariant in het ontwerpen van een geheel nieuw en eenvoudig stelsel dat leidt tot inkomenszekerheid? En zo ja, in welke richting denkt u? En ziet u dan de mogelijkheid dit nieuwe stelsel parallel te ontwikkelen naast de bestaande regelingen en vereenvoudigingen daarvan?
4. Zou het een idee voor de regering zijn om uit te werken dat minimumuitkeringen, zorgtoeslag, huurtoeslag, kinderbijslag, kindgebonden budget, (tijdelijk) energietoeslag en mogelijke toekomstige toeslagen en uitkeringen op enig moment te stoppen en te wijzigen in een "all-in" bedrag dat alleenstaanden, stellen zonder kinderen en paren met een of meer kinderen kunnen krijgen waarbij hun een zeker bestaansminimum en toekomstperspectief kan worden geboden? En zou deze variant niet veel sneller een structurele lange termijnperspectief kunnen bieden aan mensen die inkomensondersteuning nodig hebben?
5. Bent u bereid een variant uit te werken dat de "all-in" uitkeringen via de gemeenten lopen en via maatwerk toegesneden kunnen worden op de individuele situatie van mensen die een uitkering of toeslag nodig hebben voor hun bestaanszekerheid?
6. Kunt u een inschatting maken van enerzijds de besparing op de uitvoeringskosten van de ministeries van SZW, FIN, VWS, OCW en BZK de uitvoeringsorganisaties het UWV, SVB, DUO, Belastingdienst, Dienst Toeslagen en anderzijds ten opzichte van de hogere uitvoeringskosten van de gemeenten?
7. Welke overwegingen en criteria kan de regering ontwikkelen om uitvoeringsinstanties intensiever met elkaar te laten samenwerken, en wellicht dan met elkaar te laten fuseren tot één uitvoeringsinstantie?

Vragen van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie, mede namens SP en OPNL

1. In het rapport "Een zeker bestaan" van de Commissie sociaal minimum wordt inkomensondersteuning beschreven als 'een 'doolhof' van (landelijke en lokale) regelingen en verschillende uitvoerders dat in de afgelopen decennia is ontstaan en waar veel mensen in verdwalen.' U heeft het programma vereenvoudiging stelsel inkomensondersteuning voor mensen gestart. U geeft ook aan dat u voor de lange termijn aanpassingen van de participatiewet noodzakelijk vindt. Onderschrijft u daarmee de conclusie dat het een 'doolhof betreft' en zo ja, hoe relateert dat aan de door geambieerde herziening van de beleidstheorie in spoor 2 van uw aanpak? Welke inzet u beoogt u verder gezien de 'doolhof' van wetgeving als het gaat om versterking van de kwaliteit van de wetgeving zelf? Welke specifieke inzichten uit het eindrapport van Commissie sociaal minimum zijn voor u het vertrekpunt als het gaat om de versterking van de kwaliteit van de wetgeving op het gebied van inkomensondersteuning op de lange termijn?
2. Er is voor inkomensondersteuning nu sprake van een complexe wisselwerking tussen toeslagen, fiscaliteit, sociale zekerheidsuitkeringen, minimumloon en gemeentelijke regelingen. In het verleden was er minder fragmentering van de wetgeving op het gebied van inkomensondersteuning. In hoeverre is het tegengaan van versnipperde wetgeving een doelstelling bij

datum 2 april 2024

ons kenmerk 173529U

blad 4

uw vervolgstappen om de uitvoerbaarheid en de rechtszekerheid binnen het stelsel van inkomensondersteuning te vergroten? Zo ja, op welke wijze bent u voornemens dit op de lange termijn ook via wijziging van wetgeving te realiseren? Kunt u in uw antwoord de taakuitvoering door de Belastingdienst en door het UWV betrekken? In hoeverre is een fundamentele stelselwijziging van de wetgeving noodzakelijk om uit het 'doolhof' te komen?

3. In hoeverre bent u voornemens om, vanwege uitvoerbaarheid en voorspelbaarheid, de jurisprudentie over de hardheidsclausules en andere kaders voor het afwegen van rechtmatigheid versus doelmatigheid, te verwerken in de Memorie van Toelichting van toekomstige wetgeving? Zo ja, hoe bent u voornemens dit te doen, inhoudelijk en qua proces? Zo nee, waarom niet?

Vragen van de leden van de D66-fractie

De leden van de **D66**-fractie complimenteren u met het starten van het project VIM, een belangrijke mijlpaal. D66 is van mening dat armoede radicaal aangepakt moet worden, om er zo voor te zorgen dat veel minder mensen te maken hebben met geldzorgen. Ook moeten mensen met problematische schulden efficiënt en menswaardig geholpen worden. Hiertoe hebben de leden van de D66-fractie een aantal vragen:

1. Het kabinet heeft doelstellingen gesteld om armoede en schulden in Nederland op de lange termijn aan te pakken. Zo is het doel om de armoede in 2030 te verlagen tot 3,15%, een halvering ten opzichte van 2015. De leden van de D66-fractie vinden dat armoede moet worden teruggedrongen en zijn daarom blij met deze doelstelling. Uit de Tweede voortgangsrapportage aanpak geldzorgen, armoede en schulden blijkt dat het aantal mensen dat leeft in armoede in 2023 gedaald is naar 4,8% volgens de CPB-raming. De D66-fractie vindt dit een goede zaak. Echter blijkt uit de voortgangsrapportage dat er voor 2024 geen daling van het armoedecijfer wordt verwacht. Daarnaast is er een lichte toename te zien van het aantal huishoudens met problematische schulden. Welke maatregelen neemt het kabinet op korte termijn om de armoede en schulden in Nederland nog dit jaar aan te pakken?
2. Het stelsel van sociale zekerheid is in de loop der jaren te complex geworden. Er is een toename te zien van het niet-gebruik van de algemene bijstand van 34% naar 37%, wat mede door de complexiteit verklaard kan worden. D66 vindt het goed dat het kabinet doormiddel van het programma Vereenvoudiging Inkomensondersteuning voor Mensen (VIM) de complexiteit van het systeem aanpakt. Echter stelt het kabinet dat deze procedure nog jaren in beslag zal nemen en volgende kabinetten hier de leiding in zullen moeten nemen. De fractie vindt het zorgelijk dat het nog jaren duurt voordat mensen worden geholpen door het project VIM. Wat zijn volgens u verbeteringen die op korte termijn kunnen worden geïmplementeerd en snel voordeel/effect sorteren voor mensen in armoede?
3. Een veelgehoorde klacht over het stelsel van inkomensondersteuning is de problematiek rondom de uitvoering. Zo kunnen inwoners brieven van uitvoeringsorganisaties, bijvoorbeeld het UWV, niet altijd begrijpen, vanwege het moeilijke taalgebruik. Ook zien we dat de vraag van de cliënt vaak niet duidelijk wordt beantwoord. Voor de leden van de D66-fractie is het belangrijk dat regelingen toegankelijk en begrijpelijk zijn voor mensen en zo min mogelijk papierwerk vragen. Deze fractie is van mening dat dergelijke problemen nu al verholpen kunnen en moeten worden. Hoe vormt het aanpakken van deze problematiek een onderdeel van het project VIM?

datum 2 april 2024

ons kenmerk 173529U

blad 5

4. Kunt u onderscheid maken in korte en langere termijn resultaten? Hoe zorgt u ervoor dat de uitvoering van het stelsel van inkomensondersteuning zo snel mogelijk wordt vereenvoudigd?
5. Uitvoeringsorganisaties waaronder het UWV geven aan dat ze weinig kunnen en mogen afwijken van de regelgeving, ook als deze schrijnende gevolgen heeft in een specifieke casus. Is het toestaan van discretionaire bevoegdheden ook onderdeel van de VIM?
6. U geeft aan dat het VIM project op de middellange termijn voorstellen gaat uitwerken voor het harmoniseren van begrippen over partnerschap, inkomen en vermogen in verschillende wet- en regelgeving. Het verschil in begrippen werkt complexiteit van het stelsel namelijk in de hand. De leden van de D66-fractie zijn van mening dat deze problematiek, gezien de technische aard, snel opgelost moet en *kán* worden. Waarom onderneemt u hier niet op de korte termijn actie op?
7. D66 is blij met de herinvoering van de basisbeurs voor studenten. Veel jongeren hebben de afgelopen jaren te maken gehad met geldzorgen. In 2022 was dit ruim 36%, bleek uit onderzoek van het CBS.⁴ Naast studieschuld kregen zij te maken met hogere energiekosten en stijgende huren. Uit de voortgangsrapportage aanpak geldzorgen, armoede en schulden blijkt dat de schuldenproblematiek hardnekkig blijft. Kunt u aangeven in welke mate deze problematiek speelt onder jongeren en of het herinvoeren van de basisbeurs bijdraagt aan het aanpakken van de schuldenproblematiek en geldzorgen onder deze doelgroep? Neemt u het stelsel van studiefinanciering, waaronder de basisbeurs en aanvullende beurs voor studenten, mee in het programma VIM?

Vragen van de leden van de fracties SP, PvdD en OPNL

De leden van de fracties **SP**, **PvdD** en **OPNL** hebben een aantal vragen over de brieven over het sociaal minimum, vooral daar waar het gaat over het doeltreffend en doelmatig inzetten van middelen en mensen en de uitvoerbaarheid.

1. Hoe verhouden de bureaucratistische kosten van de grote hoeveelheid potjes en regelingen voor minima zich tot het voordeel van de vele potjes in plaats van het ophogen van het minimumloon en uitkeringen? Hoe verhouden de kosten van het herzien van het stelsel voor toeslagen en andere inkomensondersteuning zich tot het ophogen van het minimumloon en uitkeringen?
2. Hoe verhoudt het aantal ambtenaren dat bezig is met toekennen en controleren van inkomensondersteuning zich tot de krappe arbeidsmarkt en daarmee de zorgen over het kunnen vinden van voldoende uitvoeringskracht en de uitvoerbaarheid van beleid binnen de overheid?
3. U spreekt over het vereenvoudigen van het stelsel van inkomensondersteuning, waarom is ervoor gekozen dit stelsel ondanks de bureaucratie, onbegrijpelijkheid en hoge kosten in stand te houden?
4. U wil inzetten op tegengaan van het niet-gebruik van voorzieningen, hier worden drie lijnen in onderscheiden. De leden van de fracties SP, PvdD en OPNL vragen zich af waarom herstellen van vertrouwen door inwoners in de overheid hier niet in benoemd wordt. Deze leden zien dat angst voor de overheid en toeslagen door het toeslagenschandaal heel groot is in de

⁴ CBS, "Zorgen over financiële toekomst in jaar tijd flink toegenomen", 8 juni 2023.

datum 2 april 2024

ons kenmerk 173529U

blad 6

samenleving, toeslagen worden niet aangevraagd uit angst fouten te maken, als fraudeur aangemerkt te worden en terug te moeten betalen.

5. Hoe beziet u de hypotheekrenteaftrek (koopwinsttoeslag) in het kader van inkomensondersteuning?

Vragen van het lid van de 50PLUS-fractie

1. Erkent u dat de AOW een volksverzekering is, met een gelijke, inkomensafhankelijke uitkering voor iedereen die recht op AOW heeft?
2. Erkent u dat de wettelijk vastgelegde netto-netto koppeling, erop neerkomt dat de AOW gekoppeld is aan de verhogingen van het WML (zowel de automatische als de eventuele extra verhogingen)? Indien nee, waarom niet?
3. Is het volgens het rapport "Een zeker bestaan II" denkbaar of wenselijk dat een nieuwe inzet met betrekking tot 'verhoging van het besteedbaar inkomen van alle huishoudens op het sociaal minimum', gepaard gaat met verhoging(en) van de AOW die (bruto) niet voor alle AOW gerechtigden gelijk is?
4. Deelt u het standpunt, dat als gepensioneerden met een aanvullend pensioeninkomen in de toekomst minder AOW-verhoging ontvangen dan gepensioneerden zonder aanvullend pensioeninkomen, dat er dan sprake zal zijn van een inkomensafhankelijke AOW?
5. Deelt u de visie dat het rapport "Een zeker bestaan II" handvatten geeft voor voorstellen en hervormingen, die leiden of kunnen leiden tot een inkomensafhankelijke AOW?
6. Erkent en begrijpt u dat voorstellen die leiden tot een inkomensafhankelijke AOW (of het op een andere wijze financieel bestraffen van aanvullend pensioeninkomen) het draagvlak onder het aanvullend pensioenstelsel ernstig ondermijnen?
7. Deelt u de visie van de fractie van 50PLUS, dat het niet logisch of wenselijk is om mensen die verplicht deelnemen aan een pensioenfonds financieel te straffen voor het opgebouwde pensioen?
8. Hebben gepensioneerden juridische middelen om de grote verplichtstelling aan te vechten als de bestraffing / belasting van aanvullend pensioeninkomen een zeker niveau bereikt? Indien ja, wanneer wordt dat punt bereikt? Indien nee, dan kan de overheid dus in feite al het aanvullende pensioeninkomen afroemen?

De leden van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid zien uw beantwoording met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag binnen vier weken.

Hoogachtend,

Dr. M.L. Vos

Voorzitter van de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid